

Media: BHMAGAZINO

Page: 36-37

Published at: 09-10-2022

Author: Surface: 2070.25 cm² Circulation: 0

Subjects:

Συνέντευξη

ΡΟΝΤΡΙΚ ΜΠΙΤΟΝ «Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΕΧΕΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΣΗΜΑΣΙΑ»

Ο ομότιμος καθηγητής της Εδρας Κοραή Νεοελληνικής και Βυζαντινής Ιστορίας, Γλώσσας και Φιλολογίας στο King's College London μιλάει για την επέκταση του Ελληνισμού στον κόσμο και για τη θέασή του πέρα από τα στενά όρια της κοιτίδας του.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΑΡΚΟ ΚΑΡΑΞΑΡΙΝΗ

«Αν και κατοικούν αδιάλειπτα την ίδια νοτιοανατολική γωνιά της Ευρώπης και της ανατολικής Μεσογείου, [οι Έλληνες] έχουν κατά καιρούς ριζώσει σε πολλά και διαφορετικά μέρη» γράφει ο Ρόντρικ Μπίτον στην εισαγωγή του νέου

του βιβλίου. Εχοντας στο παρελθόν αφηγηθεί τη ζωή του Γιώργου Σεφέρη, εκλούθισε τους δρόμους που έφεραν τον Μπίτον στο εμψυστούμενο Μεσολόγγι, παρουσιάζει την Ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας ως βιογραφία, από τη γέννησή της το 1821 μέχρι σήμερα, ο ομότιμος καθηγητής της Εδρας Κοραή Νεοελληνι-

• Η Πρόεδρος της Δημοκρατίας Κατερίνα Σακελλαροπούλου επιδίδει το Βραβείο Πολιτισμού «Μαρίαννα Β. Βαρδινογιάννη» στον Ρόντρικ Μπίτον στις 12 Σεπτεμβρίου 2021.

κής και Βυζαντινής Ιστορίας, Γλώσσας και Φιλολογίας στο King's College London διευρύνει αυτή τη φορά την οπτική του αποσυνδεδεμένος τη μελέτη του ελληνικού πολιτισμού από τη γεωγραφική του κοιτίδα. «Οι Έλληνες» (The Greeks, εκδ. Faber & Faber), που κυκλοφόρησαν στα αγγλικά τον περασμένο χειμώνα και αναμένονται αυτόμα από τις εκδόσεις Πατάκη, εκτείνονται σε χρονικό διάστημα τριών και πλέον χιλιετών με αφετηρία τη μυκηναϊκή περίοδο της Εποχής του Χαλκού και τερματικό σταθμό την ελληνική διασπορά του 21ου αιώνα. Πρόκειται ουσιαστικά για μια γλαφυρή περιγραφή της εξάπλωσης της γλώσσας, της ταυτότητας και του πολιτισμού πολύ πέρα από τα στενά τους όρια και το ιστορικό τους κέντρο στη Βαλκανική χερσόνησο. Μιλήσαμε με τον Ρόντρικ Μπίτον για τη διαδικασία αυτή της εξακρίσεως του Ελληνισμού σε παγκόσμια κλίμακα και για τη «μακρά διάρκεια» της Ιστορίας του.

Γιατί το νέο σας βιβλίο δεν είναι μια απλή «ιστορία των Ελλήνων» αλλά μια «παγκόσμια Ιστορία» τους, όπως επισημείνει ο υπότιτλος; «Πάντοτε πίστευα ότι τα επιτεύγματα και η δημιουργικότητα του ελληνικού πολιτισμού σε όλες τις ιστορικές του περιόδους, όπως και ο πλούτος και η πολυποικιλότητα της ελληνικής Ιστορίας, δεν προορίζονται μόνο για όποιους ανήκουν εκ γενετής σε αυτή τη γλωσσική και πολιτισμική κληρονομιά, έχουν παγκόσμια σημασία. Θεωρώ το βιβλίο αυτό "παγκόσμια Ιστορία" με διπλή έννοια. Αφενός αφηγείται ένα για γνώση ιστορία με έμφαση στις αλληλεπιδράσεις μεταξύ Ελλήνων και ξένων, στον αντίκτυπο των πράξεων, πρωτοβουλιών, εφευρέσεων των Ελλήνων σε άλλους λαούς ανά τον κόσμο. Αφετέρου, καθώς γράφτηκε στα αγγλικά για ένα παγκόσμιο κοινό, επιζητεί να προσελκύσει το ενδιαφέρον για τον ελληνικό πολιτισμό σε μια εποχή που

πολλοί περιορισμοί και ανισοτικές διεκδικούν την προσοχή του. Όπως γράφω και στην εισαγωγή, η "μακρά διάρκεια" της ελληνικής Ιστορίας περιέχει μαθήματα για κάθε ανθρώπινη κοινότητα χάρη στην εκπληκτική μακροζωία της ελληνικής γλώσσας ως συνεχούς μέσου έκφρασης εδώ και 3.500 χρόνια».

Στα εισαγωγικά παραθέματα συναντάμε τον Ισακράτη, την Άννα Κομνηνή, τον Γιώργο Σεφέρη, τον Οδυσσέα Ελύτη, οι οποίοι μιλούν για την παιδεία, τη γεωγραφία και τη γλώσσα ως εναπομεινώντες δεσμούς των Ελλήνων, οι δύο πρώτοι όμως παρατηρούν ταυτόχρονα και τη διεθνική επιρροή των στοιχείων αυτών του ελληνικού πολιτισμού. «Σας διαβεβαιώ ότι τα επέλεξα πολύ προσεκτικά, μια και ακόμα και το γεγονός πως βρίσκονται στην ίδια σελίδα, το ένα κάτω από το άλλο, αφηγείται από μόνο του μια ιστορία – την ιστορία του ίδιου του βιβλίου, για την ακριβεία! Πράγματι,

Πάντοτε υπήρχε ένα στοιχείο ανοικτού σε επιρροές χαρακτήρα, ένα στοιχείο διεθνικότητας, με τον σημερινό όρο, στον τρόπο με τον οποίο ο ελληνικός πολιτισμός όριζε και επανακαθόριζε τον εαυτό του ανά τους αιώνες. Και οπωσδήποτε αυτός είναι και ένας από τους λόγους της αντοχής του

θεωρώ ότι πάντοτε υπήρχε ένα στοιχείο ανοικτού σε επιρροές χαρακτήρα, ένα στοιχείο διεθνικότητας, με τον σημερινό όρο, στον τρόπο με τον οποίο ο ελληνικός πολιτισμός όριζε και επανακαθόριζε τον εαυτό του ανά τους αιώνες. Και οπωσδήποτε αυτός είναι και ένας από τους λόγους της αντοχής του».

Εχει ένα επιπλέον νόημα αυτή η μελέτη στη σημερινή συγκυρία όπου, όπως σημειώσατε στην εισαγωγή, «ο κόσμος μας απειλείται από τις συγκρούσεις αμοιβαία αποκλειστικών, μονολιθικών ταυτοτήτων»;
 «Έγγραφα αυτές τις γραμμές σε μια εποχή που ο Ντόναλντ Τραμπ ισχυριζόταν με χυδαίο και αυθάδη τρόπο ότι “Ξανακάνει την Αμερική μεγάλη”, ενώ την ίδια στιγμή κατέστρεφε την εικόνα της. Οι απειρίσκεπτες και τυφλές απόπειρες του Βλαντίμιρ Πούτιν να ηττήσει την ίδια στη μετασοβιετική Ρωσία δεν είχαν αποκαλυφθεί στην πλήρη, δολοφονική τους έκταση

που βλέπουμε σήμερα. Η εκδοχή του εθνικισμού που καταστέλλει κάθε διαφορετικότητα στο εσωτερικό και επιχειρεί να επιβάλει διά της βίας πολιτική και πολιτισμική ομοιογένεια ακόμα και πέρα από τα σύνορά του αυξάνεται με δραματικό και τρομακτικό τρόπο. Τη βλέπουμε και στις απειλές κατά της εδαφικής ακεραιότητας της Ελλάδας που εκπορεύονται τελευταία από την τουρκική κυβέρνηση και τα τουρκικά μέσα ενημέρωσης. Αν όμως υιοθετήσει κανείς μια πιο μακρά (και, βέβαια, πιο διεθνική) οπτική της Ιστορίας από τον Τραμπ, τον Πούτιν ή τον Ερντογάν, θα δει ότι οι ταυτότητες που προσπαθούν να επιβάλουν αυτοί οι επιδοχείς δικτατορες και εν συνεχεία να καλέσουν τους οπαδούς τους να υπερασπιστούν έχουν ρηχές ρίζες. Θέλω να πιστεύω ότι αυτό είναι ένα από τα διδάγματα του βιβλίου μου».

Οι ελληνικές ταυτότητες του παρελθόντος επηίταν περισσότερο προς τη συ-

μπεριληψη παρά προς τον αποκλεισμό;
 «Αν τα δούμε με σύγχρονα κριτήρια, οι ταυτότητες στη διάρκεια της ελληνικής Ιστορίας δεν ήταν και τόσο συμπεριληπτικές. Σκεφθείτε, για παράδειγμα, τον Αριστοτέλη, ο οποίος ποτέ δεν κέρδισε το προνόμιο και την ασφάλεια της ιδιότητας του αθηναίου πολίτη και αναγκάστηκε τελικά να εγκαταλείψει την πόλη. Η διαφορά είναι ότι ο πολιτικός ορισμός της ταυτότητας στον αρχαίο κόσμο βασιζόταν είτε στην πόλη-κράτος, όπως η Αθήνα ή η Σπάρτη, είτε σε αυτό που ονομαζόταν “έθνος”, όπως η Αιτωλία, η Θεσσαλία, η Μακεδονία. Ο όρος “Ελληνας” αποτελούσε περισσότερο πολιτισμική παρά πολιτική κατηγορία και οι συγκρούσεις στην αρχαιότητα ήταν κυρίως ενδοελληνικές. Ήταν μετά τις κατακτήσεις του Αλεξάνδρου που στην πράξη όποιος ήθελε μισρούσε να γίνει Έλληνας – και αυτό λειτουργούσε τόσο αποτελεσματικά ακριβώς επειδή

υπήρχε πολιτισμική μάλλον παρά πολιτική επιλογή».
Από την αρχαία πόλη-κράτος ως το σύγχρονο ελληνικό κράτος με το Βυζάντιο ως ενδιάμεσο κρίκο, πόσο μιλούσαν την ελληνική γλώσσα δεν έπαψαν ποτέ να επανεπινοούν τον εαυτό τους». Εξηγεί αυτή η προσαρμοστικότητα το παγκόσμιο εύρος της ελληνικής κουλτούρας;
 «Οπωσδήποτε, βρήθηκε σημαντικά. Ωστόσο, η χρήση του όρου αυτού, τον οποίο διανειζόμαστε από τη Βιολογία, έχει και τα όριά της. Γιατί αν προσαρμοστές πέρα από ένα ορισμένο σημείο, εξελίσσονται σε κάτι άλλο. Θα μπορούσε να πει κανείς ότι μετά την πτώση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας οι λατινόφωνοι της δύσης προσαρμόστηκαν ώστε να γίνουν τελικά Γάλλοι, Ισπανοί, Ιταλοί – όχι πια Ρωμαίοι. Οι Έλληνες όμως ακόμα και 1.500 χρόνια αργότερα αυτοπροσδιορίζονταν ως “Ρωμαίοι”, Ρωμαίοι, μάλλον παρά “Έλληνες”, διατηρούσαν την ταυτότητα

τά τους μέσω της γλώσσας και (στη μεγάλη τους πλειοψηφία) της Ορθοδοξίας. Είναι αυτή η ισορροπία μεταξύ προσαρμοστικότητας και επίμονης αφοσίωσης στα ζωτικά στοιχεία της πολιτισμικής ταυτότητας που βρισκόμαστε αναγκαστικά στην ελληνική Ιστορία».
Τα τελευταία χρόνια βλέπουμε μια ιδιαίτερη άνθηση της διεθνικής και της παγκόσμιας Ιστορίας, της ιστορικής θέασης των πραγμάτων, με άλλα λόγια, από μια πολύ ευρύτερη οπτική από αυτήν του έθνους-κράτους. Την είδαμε μάλιστα έντονα και στις πρόσφατες μελέτες για το 1821. Είναι αυτή η συνδυαστική προοπτική του τοπικού με το παγκόσμιο πιο γόνιμη και ανανεωτική προσέγγιση;
 «Προσωπικά, χάρηκα ιδιαίτερα με την έκφραση στη διεθνικότητα που παρατηρήθηκε σε πολλές από τις προσεγγίσεις του 1821 τις οποίες είδαμε τη χρονιά της διακοσιετηρίδας. Και πρέ-

πει να πω επίσης ότι μου έχουν κάνει ιδιαίτερη εντύπωση η αξιοπρέπεια και η σοβαρότητα με την οποία η Ελλάδα τιμά τη μνήμη της εφεντικής επετείου. Είχα το προνόμιο να παρακολουθήσω τα εγκαίνια της έκθεσης “Μικρά Ασία: Λάμψη – Καταστροφή – Ξεριζωμός – Δημοουργία” στο Μουσείο Μπενάκη τον περασμένο μήνα. Τόσο οι ομιλίες όσο και το περιεχόμενο της εντυπωσιακής αυτής έκθεσης ήταν υποδειγματικά ως προς το πώς μπορεί να νοηματοδοτηθεί με ουσιαστικό τρόπο η επέτειος όχι ενός εθνικού θριάμβου, όπως το 1821, αλλά μιας εθνικής τραγωδίας. Δεν έχω εξοικειωθεί ακόμη πλήρως με το πλήθος των νέων εκδόσεων, είδα όμως πρόσφατα μια κριτική 22 βιβλίων για το 1922, ενδεικτική οπωσδήποτε και νέων έργων και νέων προσεγγίσεων που αναδεικνύονται τη στιγμή ακριβώς που μιλάμε. Και, προφανώς, αυτό, σε αντίθεση με την τραγική διάσταση της ίδιας της επετείου, είναι λόγος ικανοποίησης!».